

Een kerstfeest zonder familie? *Yes you can!*

INDEJAARSHELPDESK In een wereld waar Kerstmis synoniem staat voor familiefeesten, rijst de vraag: hoe vul je de nood aan verbondenheid in als je niet kan of wil vieren met familieleden? Kerst met vrienden is een waardig alternatief. "Wij vinden elkaar belangrijk genoeg om deze speciale avond aan elkaar te geven."

Een jaar geleden schreef ik een artikel over de stress die ik ervaar rond mijn gebrek aan oudejaarsplannen. "Oudejaar is een buitenbeentje onder de feestdagen, zonder duidelijke tradities", zei ik. "Met Kerstmis vier je de kerstboom en deel je een feestmaal met familie, met Pasen worden er eitjes geraapt, maar op oudejaarsavond doet iedereen maar wat. De avond wordt niet standaard ingevuld met het gezelschap van familie, maar je moet zelf op zoek naar feestpartners."

Het kwam erop neer dat veel tradities vanzelfsprekend zijn, tot je ze niet hebt. Net daar liep ik voorbij aan het feit dat veel mensen ook op kerstdag geen vast gezelschap hebben.

December wordt voorgesteld als een maand die vanzelf gezellig is, maar wat als je niet met je ouders kunt of wilt vieren? Wat doe je als single die voor de hele kerstperiode maar één uitnodiging heeft bij de familie? Of als gescheiden ouder van wie de kinderen kerst vieren bij de ex?

Sophie* ervaart de feestdagen als een kwetsbare periode door de moeilijke relatie met haar ouders. "Kerstmis wordt overal afgebeeld als een familiemoment en ik voel me daarvan afgesloten. Sinds mijn zestiende vier ik Kerstmis bijna elk jaar op een andere manier. Vorig jaar ben ik bijvoorbeeld gaan eten bij de familie van een

"Ik besepte dat ik het heft ook in eigen handen kon nemen: ik kocht een kerstboom, werd 'chef kerst' op het werk en had na een tijdje zelfs twaalf kerstfeesten op de agenda"

Annelies Moons

goede vriendin. Dat was heel aangenaam ~ niemand stelde in vraag waarom ik daar was - maar ik weet ook dat ik niet nog eens een uitnodiging mag verwachten. Ik merk dat ik mensen vermijd in deze periode en het onderwerp neger, omdat ik het ongemakkelijk vind en niet wil dat mensen mij uit medelijden uitnodigen."

Dit jaar kiest Sophie ervoor om kerst-avond door te brengen met een Braziliaanse vriend en enkele van zijn vrienden uit Parijs. "Het wordt vast gezellig, maar het is ook een manier om mezelf af te leiden tijdens een periode waar ik niet naar uitkijk", zegt ze. "Verder helpt het om het taboe te ontwijken: als anderen vragen wat ik met

kerst gedaan heb, hoef ik niet te vertellen dat ik al ikken thuis zat. Ik denk dat veel mensen dat beseffen want een luxe het is om naar een 'saai' familiefeest te kunnen gaan. Als de keuze voor jou gemaakt wordt, voelt dat heel anders aan."

Heft in eigen handen

Die vanzelfsprekende invulling van kerst-dag miste Rudi-1-presentatrice Annelies Moons ook lange tijd. "Ik heb de feestdagen lang niet zo'n fijne periode gevonden en mijn familie vierde kerst niet op kerstdag", vertelt ze. "Het was een lege dag waarop ik naar de cinema ging, met een vriendin meewerpe, op de radio presenterende..." Ze juicht niet verwachten, want ondertussen is Annelies een enorme kerstfan. Dat omslagpunt kwam zo'n tien jaar geleden toen ze kerstfeesten voor vrienden begon te organiseren. "Ik beseftte dat ik het heft ook in eigen handen kon nemen: ik kocht een kerstboom, werd 'chef kerst' op het werk en had nu een tijdje zelfs twee kerstfeesten op de agenda. Ik maakte dat ik tijdens de feestdagen veel had om naar uit te kijken. Als ik dan toch een dag alleen was, viel dat minder op de deet het deed. Ondertussen vier ik kerst samen en -dag met mijn familie en gezin, maar de kerstfeesten voor vrienden blijven een onmisbare traditie."

"Ik ga mee op kamp met mensen met een fysieke beperking. De groep is erg hecht en het voelt als een gekozen familie. Die inclusiviteit is voor mij typerend voor de symboliek rond Kerstmis"

Martha Dumoulin

Steeds meer mensen laten de typische familiestructuren achter zich of omarmen betekenisvolle vriendschapsbanden als een extra laag tijdens de kerstdagen. Ook collega Bertien Vanderbruggen voelt dat zo aan. Een paar jaar op rij organiseerde hij een *Dinner with the lost souls* op kerstavond. "Dat was een samen zijn met single vrienden die niet naar een familiefeest moesten of mochten, en die anders een wat treurige avond tegemoet gingen", zegt hij. "Zelf had ik op de dagen erna familiefeesten, maar zo hadden vrienden die geen goede familieband hadden ook een kerstfeest." Het laatste *Dinner with the lost souls* dateert van enkele jaren geleden, maar de traditie om Kerstmis met vrienden te vieren, is gebleven. "De feestdagen zijn een periode om terug te blikken op het jaar, samen met de mensen met wie ik het beleefd heb", merkt hij. "Het is een mooi gebaar om zijn vinden en elc elc belangrijk genoeg om deze speciale avond aan elkaar te geven."

Betekenis geven

Samen zijn, wantte deden, soms verliezen we uit het oog dat Kerstmis daaronder draait. Voor An Deneffe viel het op in 2023, toen haar zus overleed aan kanker. "Tijdens de kerstinktonen vroeg ik me af: waar ben je mee bezig? Is een overvolle kerst de enige wat telt? Zouden er niet nog mensen met verdriet rondlopen in de supermarkt? Bovendien was het als nieuw samengesteld gezin met negen kinderen puzzelen. We hadden geen tijd in gebekend rond kerst-avond of kerstdag, waardoor we besloten om met de familie op een andere datum te vieren."

An en haar vijfkwam op kerstdag zagen An en haar gezin als extra time die ze op

een betekenisvolle manier wilden besteden. Ze begonnen te helpen tijdens de kerstfeesten van de armoedeorganisatie Poverello, in de kerk in Zaventem (waar buurtbewoners samen vierden) of met de gemeenschap Saint Egidio in een woonzorgcentrum in Leuven. "Dit jaar ga ik met mijn man en een van mijn dochters op kerstdag naar het woonzorgcentrum", zegt ze. "Jong en oud lopen er door elkaar. Er komen vluchtelingen helpen, buitenlandse studenten, gezinnen met jonge kinderen... Elke vrijwilliger krijgt een verdisping toegewezen en bestrijdt zo aan een tweetal mensen tijdens het feestmaal." Dat is in de eerste plaats een cadeau aan jezelf. "Je kruist de blikken van mensen in wier verhaal je je herkent en leert het opbod rond kerst en Nieuwjaar te relativeren. Elk jaar komen we verwarmd thuis."

Ook voor Martha Dumoulin gaan geven en krijgen tijdens Kerstmis hand in hand. Zij gaat mee op het kerstkamp met de Klepjes. Vijftig jaar geleden richtte verpleegster Moe Klep op zo'n winter- en zomer-kamp voor mensen met een fysieke beperking, zodat die op vakantie kunnen gaan, al dan niet met hun gezin. "Mijn ouders gingen er helpen en namen mijn zus, broer en mezelf mee", zegt ze. "Ondertussen gaan zij niet meer, maar ik ben af en toe blijven terugkeren." Dit jaar besloot Martha Kerstmis te vieren met de Klepjes omdat ze er meer zichzelf kan zijn. "Mijn broer en zus hebben kinderen, waardoor het kerstfeest een babysfeest wordt. Ik vind het juist fijn om met andere mensen te babbelen. Doordat je met de Klepjes een paar dagen op stap bent, reiken de vragen ook verder dan 'Hoe gaat het?' of 'Hoe is het op je werk?'. Na vele jaren is de groep erg hecht geworden. Het voelt als een gekozen familie die bestaat uit een bonte verzameling mensen. Die inclusiviteit is voor mij typerend voor de symboliek rond Kerstmis."

Meerstemmige kerstliedjes

Hoewel vrienden van kennissen na een tijd aanvoelen als een *chosen family* gaat het her op de kerstfeesten vaak anders toe dan op een familiefeest. Bertien merkt bijvoorbeeld dat iedereen net iets meer zijn best doet. "Misschien omdat het gevoel meespeelt dat we 'iets goeds aan het doen zijn' of 'elkaar aan het redden zijn van de eenzaamheid'. (lacht) Verder gaan we met vrienden harder op in een kitscherige kerstfeest. We gaan al het way met de tafelvestering, vreten ons kapot aan aperitiefhapjes en hebben de traditie om meerstemmige kerstliedjes rond de piano te zingen."

Annelies vindt dat er juist minder verwachtingen en verplichtingen hangen rond de kerstfeesten met vrienden. "Er is geen uitgebreid feestmenu, maar ik maak op voorhand lasagne. Er zal geen tijd zijn om de tafel te dekken voordat de gasten aankomen, dat weten ze. Cadeaus mogen, maar worden niet verwacht. Het is niet leuk, ben je welkom. Bij families is het vaak wat strikter, waardoor iedereen deugd heeft van die chille, vrijblijvende sfeer."

Tijdelijk gezelschap

Uit de nood aan verbondenheid kunnen nieuwe kersttradities groeien. Of het nu met je beste vrienden is, met je buur of als vrijwilliger omringd door onbekenden. Bertien creëert al jaren een elc elc schoonheid van een nieuw gezicht aan de kerst-tafel. "Doordat het een belangrijke dag is, worden de gesprekken voller. Je doet meer moeite om iemand te leren kennen. Tegelijkertijd is het mooie aan de feestdagen juist tijdelijke kansen. Er is geen behoefte om nieuwe vriendschap te starten: zelfs al zie je een persoon nooit meer, dan deelde je toch een betekenisvolle avond."

Maya Toebat

"Deze persoon wilde niet met haar achter-naam in de krant. Haar volledige identiteit is bekend bij de redactie."

de maand van Teddy Tops

Het komt niet zomaar goed, we moeten het goed maken

Het is deze week vijftig jaar geleden dat homoseksualiteit werd geschrapt uit de DSM, het handboek van de psychiaters. Pas sinds 1973 wordt het niet meer gezien als geestesziekte. (Gelukkig heb ik zelf nog andere aandoeningen die wel in de DSM omschreven staan, dus is mijn plek in het boek nog verzekerd.)

Op dit moment draait *Kokomo City* in de Nederlandse bioscopen: een documentairefilm over zwarte trans vrouwen in de Amerikaanse stad Atlanta. Filmmaker D. Smith volgt vier *fierce* trans sekswerkers van kleur in een sensuele, esthetische zwart-witfilm die soms aandoet als een videoclip. Het is een leidend en scherp portret over leven, zusterschap en hoop. Over racisme, transobie en misogynie, en gewoont over hard werken. Of zoals een van de vrouwen het uitlegt: "Mijn geld heeft niet zoveel waarde als jouw geld. Het zijn gewoon twee verschillende offers die we brengen: ik gebruik mijn lichaam en jij gebruik jouw hersenen. We zijn slechts twee ambitieuze vrouwen die een doel proberen te bereiken."

Tot 2013 werd trans zijn als "identiteitsproblematiek" bestempeld in de DSM. De vrouwen in *Kokomo City* zijn niet ziek, ze worden ziek gemaakt door anderen, door de maatschappij. Ze weten dat ze een gevaarlijk beroep hebben. "Het pistool komt nooit voor het klaar komen", zeggen ze. Maar de agressie komt wel. Koko Da Doll, een van de vier vrouwen, werd na doodgeschieten kort nadat de film in première was gegaan. Het ziektebeeld is misschien uit een boekje gehaald, maar nog niet uit de wereld. Nog niet uit de hoofden van mensen.

Voor dat homoseksualiteit een psychische aandoening werd, was het gewoon *wrong*. Doodstraftbaar. Dus was het bestidstijds elc een grote stap om het als ziekte te bestempelen in plaats van een zaak van de kerk. Het was vooruitgang.

De groep activisten die vijftig jaar geleden een bijeenkomst van psychiaters verstoortte om homoseksualiteit uit de DSM te schrappen, zag dit als een strijd voor meer mensenrechten, ook voor vrouwen en mensen van kleur. Zij zagen wat er mis was, zij staken het lontje aan, op het juiste moment en de juiste plek. Door te verstoren. En dit jaar kwamen er excuses vanuit de beroepsgroep. Een welgemeende sorry voor wat ze de lgbti-gemeenschap heeft aangedaan.

Terwijl ik dit schrijf, staat de rijm op de grasspinnen en moet ik mijn voorruit met een krabber te lijf gaan. Als ik denk aan hoop, dan denk ik aan de ijsmeesters die elk jaar vier rond deze tijd met een stok in halfbrengen modder porren, met een glinster in hun ogen. In Nederland hebben we in een eeuw tijd vijftien keer de Elfstedentocht kunnen organiseren, een 200 kilometer lange schaatsstocht over natuurrij. Elke winter vraagt een verslaggever een man met een stok en rode bloesjes of het dit jaar weer kan gebeuren. Ik haal hoop uit de strijd van (trans) vrouwen, kunstenaars en activisten - zij zijn de ijsmeesters. Als zij geen hoop zouden hebben, zouden zij niet creëren, niet protesteren, niet hun verhalen delen, niet op de juiste plekken porren. Zij weten: het komt niet goed, we moeten het goed maken. Zonder kunst en zonder ordeverstoorders zouden er geen stappen vooruit worden gezet. Dan hadden we homoseksualiteit nog steeds proberen uit te bannen in behandelkamers. Zonder de moddergootjes en poeten doorbreken we niet de illusie van het alledaagse.

Laat het een film zijn die onze blik kantelt. Een gedicht, een gesprek. Of goed, vooruit, een boek. Laten we porren en offers brengen tot dat we schaatsen. Desnoods op kunstijs.

Teddy Tops is schrijver, spokenworddier en radiopresentator bij de VPRO op Radio 1. Ze is artiestiek leidend van het spokenwordplatform Mensen Zeggen Dingen in Nederland en België, en heeft een runwaghe, bijlgrage teckel.